

*Грудницька С. М.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач сектору сприяння розвитку економіки-правових досліджень
відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки
Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України*

*Титова О. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ПРАВОВІ ОСНОВИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОСНОВНИХ УЧАСНИКІВ ЕНЕРГОПРОСТОРУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню питань правових основ громадського контролю за діяльністю основних учасників енергопростору в процесі переходу до нової моделі функціонування енергетичного сектору України.

Запропоновано розглядати громадський контроль як вид участі громадян в управлінні публічними справами, підґрунтям для чого є теоретичні уявлення про контроль як функцію управління. Публічною сферою пропонується вважати сферу діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також публічних суб'єктів господарювання, до яких належать основні учасники відносин на енергопросторі. Аргументовано, що засоби досягнення мети громадського контролю за діяльністю основних учасників енергопростору мають передбачати змогу блокувати рішення підконтрольного об'єкта, які порушують баланс інтересів, та забезпечити оперативне узгодження діяльності підконтрольного об'єкта з балансом інтересів. Сформульовано інші положення і пропозиції.

Ключові слова: господарські відносини, баланс інтересів, громадський контроль, інститути громадського суспільства, конфлікт, органи державної влади, суб'єкти, енергопростір.

Постановка проблеми. Як зазначено в Енергетичній стратегії України на період до 2035 року, «у світі відбуваються зміни у підходах до формування енергетичної політики держав: здійснюється перехід від застарілої моделі функціонування енергетичного сектору, в якому домінували великі виробники, викопне паливо, неефективні мережі, недосконала конкуренція на ринках природного газу, електроенергії, вугілля, до нової моделі, в якій створюється більш конкурентне середовище, врівнюються можливості для розвитку й мінімізується домінування одного з видів виробництва енергії або джерел та/або шляхів постачання палива» [1].

Сучасне суспільство постає перед нами як таке, що постійно рухається, змінює свої форми, перебуває в постійному русі і становленні [2, с. 180]. Одночасно перехідні епохи завжди є важким випробуванням для народів і окремої людини [3, с. 40], і це стосується нині усіх сфер суспільного та економічного життя. У сфері енергетики це ускладнюється тим, що однією з негативних рис державної політики розвитку енергетичної галузі та енергетичного ринку в Україні є її надмірна, порівняно з розвинутими європейськими країнами, відірва-

ність від громадськості та гостра відсутність суспільного консенсусу у цій сфері. Тоді як в європейських країнах саме під впливом громадськості відбуваються сучасні трансформації енергетичної сфери.

Наприклад, зміни в енергетичній політиці Німеччини, за словами К. Розенбергер, стали відповіддю на вимоги населення, що накопичувалися протягом десятиліть [4]. Що стосується України, то сучасні реалії політико-правового життя вказують на те, що технології прийняття владних рішень різного рівня нині не визначають одним з основних принципів у своїй діяльності елемент участі громадськості та окремих громадян в обговоренні проектів владних рішень і контролю за їх виконанням [5, с. 14]. За даними експертного опитування Міжнародного центру перспективних досліджень, оцінюючи вплив громадського сектору на зміст реформ у національній енергетиці, по 28,6% опитаних висловили протилежну думку і охарактеризували його як низький і високий. При цьому по 21,4% респондентів охарактеризували його як дуже низький і середній [6].

Натомість визначення та реалізація державної політики в сфері енергетики в Україні, її просування на шляху євроінтеграції та виведення держави на рівень максимальної енергетичної незалежності потребує більш активного залучення громадськості та застосування дієвих механізмів громадського контролю. Варто погодитися із фахівцями, які зазначають, що українське суспільство потребує створення механізмів контролю за діяльністю державних органів влади й суб'єктів господарювання у сфері користування природними ресурсами, що видобуваються з українських надр або транспортуються територією України та формують ліву частку суспільного багатства, і цей контроль має охоплювати весь технологічний ланцюжок «видобуток – транспортування споживання», де циркулюють основні фінансові потоки [7, с. 87–88].

Правові основи громадського контролю у соціальній системі, у т.ч. у сфері господарювання, досліджувалися багатьма вченими (А. С. Крупник, Я. Г. Воронін, Л. Р. Наливайко, А. Ф. Орешкова, К. А. Добровіцька та ін.). Натомість дослідження здебільшого стосувалися сфери державного управління та місцевого самоврядування. Деякі дослідження торкалися відносин у галузі енергетики, наприклад, Я. Г. Воронін досліджував питання правової регламентації громадського контролю у нафтогазовому комплексі України. Однак дослі-

дження здійснювалися в основному крізь призму відносин громадянського суспільства з державою як носієм державної влади. Натомість питання громадського контролю за діяльністю основних учасників енергопростору потребують більш розгорнутих предметних досліджень, які б охоплювали енергопростір загалом, відносини не лише з органами державної влади та місцевого самоврядування, а і з суб'єктами господарювання, які мають публічну природу, та спрямовувались на захист прав і свобод суб'єктів господарювання засобами громадського контролю.

Метою статті є дослідження правових основ громадського контролю за діяльністю основних учасників енергопростору та обґрунтування пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В питаннях визначення сутності та змісту громадського контролю в умовах сучасності, незважаючи на досить численні дослідження правників та представників інших наук у цій сфері, справа не дійшла до формування обґрунтованої усталеної позиції.

А. С. Крупник розглядає громадський контроль як інструмент громадської оцінки ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань. Тобто характерні відмінності громадського контролю від будь-якого іншого виду контролю, на думку автора, лежать у суб'єктно-об'єктній сфері і полягають у тому, що, по-перше, громадський контроль здійснюється саме громадськістю (організованою та неорганізованою), і, по-друге, що у процесі здійснення громадського контролю контролюється виконання саме соціальних завдань, безпосередньо пов'язаних із захистом і реалізацією прав і свобод громадян, задоволенням та узгодженням соціальних потреб та інтересів населення [8, с. 3].

Такий вірний, по суті, підхід, що акцентує на процесуальній складовій частині явища, часто використовується дослідниками. Наприклад, К. А. Добровіцька також зазначає, що громадський контроль – це певна наглядова діяльність із боку фізичних або юридичних осіб за органами державної влади та їх посадовими особами, наскільки вони виконують покладені на них завдання та в чийх інтересах [9, с. 304].

Приблизно схожий підхід, як правило, брали за основу і автори чисельних проектів законів, про громадський (або публічний) контроль (з 2001 по 2015 роки було підготовлено та передано до Верховної Ради щонайменше п'ять проектів). Так, Проект Закону України «Про громадський контроль» № 6358 від 13.07.2001 року визначав громадський контроль – як організаційно оформлену діяльність громадян України з контролю за відповідністю діяльності об'єктів громадського контролю нормам Конституції України, законів України, інших нормативно-правових актів та за дотриманням ними державної дисципліни. Під державною дисципліною пропонувалося розуміти точне і неухильне дотримання об'єктами громадського контролю посадових обов'язків, встановлених законодавством правил поведінки, діяльності, стосунків, а також своєчасне і у повному обсязі виконання ними державних завдань і зобов'язань [10].

Більш широким є підхід, за якого, вказуючи на наявність діяльності, як складової частини контролю, фахівці включають до його змісту вказівку також і на мету та сутнісний результат такої діяльності.

Так, наприклад, Л. Р. Наливайко та А. Ф. Орешкова надають визначення громадського контролю як одного з видів соціаль-

ного контролю у формі публічної перевірки діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування з використанням комплексу здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних заходів із боку громадян та їх об'єднань в умовах розбудови демократичної, соціальної, правової держави. Метою громадського контролю, за позицією авторок, є сприяння їхній ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій захисту прав, свобод, інтересів громадян [11, с. 51].

О. О. Борбунюк дає визначення громадського контролю як системи заходів правового, організаційного та інформаційного характеру, які здійснюються громадськістю задля забезпечення дотримання органами державної влади, місцевого самоврядування та їх посадовими особами положень законодавства України з метою запобігання порушень, їх своєчасного виявлення та усунення [12, с. 128].

М. П. Бублій взагалі робить висновок, що більшість сучасних дослідників сходиться на думці, що громадський контроль – це діяльність, перш за все, інститутів громадянського суспільства та окремих громадян, яка спрямована на встановлення відповідності дій органів державної влади нормам законодавства, а також на коригування виявлених відхилень [13].

Як видно, **суб'єктний склад громадського контролю** в авторів різниться – фізичні і юридичні особи, громадяни України, громадяни та їх об'єднання, інститути громадянського суспільства та окремі громадяни тощо. Натомість він має бути зведений до одного знаменника.

У найбільш загальному вигляді можна визначити, що основними суб'єктами громадського контролю є інститути громадянського суспільства.

До них належать громадські об'єднання, релігійні, благодійні організації, творчі спілки, професійні спілки та їх об'єднання, асоціації, організації роботодавців та їх об'єднання, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації, інші невідприємницькі товариства та установи, легалізовані відповідно до законодавства (п. 7 Порядку проведення консультацій із громадськістю з питань формування та реалізації державної політики Постанови КМУ від 3 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» в редакції від Постанови КМ № 234 від 08.04.2015 року).

Також від імені та в інтересах громадськості можуть виступати громадяни – індивідуально або колективно. В останньому випадку колективи громадян можуть використовувати у своїй діяльності ту чи іншу організаційно-правову форму з правами або без прав юридичної особи, яка передбачена законодавством. Таким чином, суб'єктами громадського контролю можуть виступати і фізичні, і юридичні особи.

У найбільш загальному вигляді суб'єкти громадського контролю – це будь-які індивідуальні і колективні суб'єкти права (з правами або без прав юридичної особи), окрім тих суб'єктів права, діяльність яких є об'єктом громадського контролю.

Об'єктом громадського контролю є діяльність публічних утворень, які створюються і діють виключно в суспільних інтересах. До них належать органи державної влади, органи місцевого самоврядування та створені ними або за їх участі організації (підприємства державної, комунальної форми власності, господарські товариства з державною або комунальною часткою участі, державні установи тощо).

Водночас, окрім суб'єктів, що мають публічно-правову природу, об'єктом громадського контролю може бути діяльність суб'єктів господарювання, що мають публічну правову природу.

Пропозиція про запровадження терміна «публічна правова природа» (на відміну від традиційного вузькоюридичного терміна «публічно-правова природа», зі збереженням обох термінів, які співіснують, не виключаючи один одного) висловлювалася раніше [14]. Її реалізація має фундаментальне значення для господарського права перспективного періоду, наприклад, для позначення правової природи кластера, але не тільки. Скажімо, публічну правову природу мають публічні акціонерні товариства, а основні учасники відносин на енергопросторі України часто здійснюють свою діяльність саме в цій організаційно-правовій формі. Якщо традиційно «публічно-правова природа» передбачає відносини влади-підпорядкування в середині системи, то правова природа кластера за її соціально-економічною сутністю є публічною з огляду на те, що в умовах постіндустріального інформаційно-мережевого суспільства кластер уособлює відкриту множину реальних та потенційних учасників. Таку відкриту множину реальних та потенційних учасників уособлюють і публічні акціонерні товариства на енергопросторі України, у зв'язку з чим пропонується розглядати їх як публічні корпорації (про це в окремій публікації).

Що являє собою громадський контроль за сутністю і змістом – як видно з наведених вище уявлень, мало визначене питання.

Використовуються досить обмежені уявлення про сутність громадського контролю, адже він не може розглядатися лише як сутність «інструмент громадської оцінки ступеня виконання підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань», або як відповідна «наглядова діяльність, наскільки вони виконують покладені на них завдання та в чий інтересах», або «публічна перевірка діяльності», навіть якщо її метою є «сприяння ефективній діяльності». Адже громадська оцінка, нагляд, перевірка – не самоціль, а дійсне сприяння ефективній діяльності можливе лише за наявності **реальних важелів впливу на прийняття рішень**.

Тому більш обґрунтованими є підходи, коли під час визначення сутності громадського контролю йдеться про **забезпечення** дотримання підконтрольними об'єктами положень законодавства України з метою запобігання порушень, їх своєчасного виявлення та усунення.

Засоби забезпечення можуть бути різними. Наприклад, Типове положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996, передбачає здійснення громадського контролю за врахуванням органом пропозицій та зауважень громадськості, забезпечення ним прозорості та відкритості своєї діяльності, доступу до публічної інформації, яка знаходиться у його володінні, а також дотриманням ним нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції.

Натомість питання стоїть про надання громадськості можливості застосування дієвих засобів громадського контролю, які б реально забезпечували його ефективність. Йдеться про

надання гарантії участі громадян в управлінні державними справами, як це передбачено ст. 38 Конституції України. Зокрема, ця стаття передбачає, що громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами. При цьому громадяни можуть реалізовувати свої права індивідуально або колективно, безпосередньо або через інститути громадянського суспільства.

Розглядати громадський контроль як вид участі громадян в управлінні державними справами спонукають і теоретичні уявлення про контроль як функцію управління. Контроль як функція управління – це процес перевірки того, що підконтрольний об'єкт досягає своїх цілей. Варто визнати, що метою громадського контролю є забезпечення балансу інтересів у суспільстві, реалізація прав і свобод всіх і кожного, гарантованих Конституцією України. Засоби досягнення цієї мети мають передбачати змогу блокувати відхилення підконтрольного об'єкта від заданої програми, а в разі виявлення відхилень – змогу забезпечити приведення підконтрольного об'єкта у певний стан. Задля цього суб'єкт контролю має володіти важелями, здатними забезпечувати відповідний ефект.

З посиланням на ст. 5 та ст.ст. 22, 23 Конституції України (згідно з якими конституційні права і свободи кожного не є вичерпними і обмежуються лише правами і свободами інших) ці висновки можуть бути поширені на комунальний сектор та інші сектори економіки, що мають публічну природу.

Порядок прийняття рішень органами публічної сфери не передбачає участі громадськості як одного з основних принципів прийняття таких рішень. Ці питання мають першочергове значення серед питань, що стосуються розвитку громадського контролю. Пріоритетними зонами громадського контролю є зони підвищеного конфлікту інтересів. Енергопростір є однією з основних зон конфлікту інтересів, що вимагає особливої уваги до врегулювання питання здійснення громадського контролю у сфері енергетики.

Як свідчить практичний досвід взаємодії державного та громадського сектору в Україні, саме підхід, який передбачає мету громадського контролю – запобігання, виявлення, коригування, усунення негативних проявів у сфері державного управління, варто взяти за основу, досліджуючи проблему громадського контролю в енергетичній сфері.

На жаль, нині ми маємо досвід, коли офіційно передбачена участь громадськості у здійсненні контролю у різних сферах державного та інших видів публічного управління або не відбувається (відбувається формально), або має місце певний «симбіоз» підконтрольних та контролюючих суб'єктів. У зв'язку із цим визначення мети та наслідків громадського контролю набуває практичної значущості і фактично стає необхідним.

Нині в Україні унормування здійснення громадського контролю у різних сферах суспільного та економічного життя, включаючи енергетичну, має дещо неупорядкований характер, незважаючи на те, що безпосередня участь громадськості в управлінні державними справами передбачена Конституцією України (ст.ст. 5, 38). На загальному рівні його засади визначаються у таких законах, як Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про доступ до публічної інформації» тощо. Також діє невелика кількість спеціальних нормативних актів – наприклад, Закон України «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами держави», Постанова КМУ «Питання проведення

антидискримінаційної експертизи та громадської антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів» тощо. Щодо галузевих законодавчих актів, то тільки невелика їх кількість містить окремі норми щодо участі громадськості (ст. 71 «Громадський нагляд (контроль) у сфері освіти» Закону України «Про освіту»; ст. 21 «Громадський контроль за використанням та охороною земель» Закону України «Про охорону земель» тощо). Варто погодитися із дослідниками, які зазначають, що нині в Україні часто формується лише модель громадського контролю, проте не завжди визначаються механізми її функціонування, що свідчить про небажання держави перейти від розмов про громадський контроль до забезпечення його ефективного та реального функціонування [15, с. 98].

Що стосується унормування здійснення громадського контролю в енергетичній сфері та її окремих галузях, то його стан не є задовільним, особливо зважаючи на значущість цього сектору для життя не тільки сучасних громадян України, а й наступних поколінь. Тут можна вказати і на недостатньо унормований механізм контролю громадськості, невключення найуразливіших верств населення у процес обговорення політики розвитку енергетичної сфери тощо. Можна зазначити збільшення залучення громадськості до вирішення питань зеленої енергетики, але воно переважно продовжує мати характер загальних обговорень та піару, і, на жаль, дійсно необхідні зміни громадськість часто вимушена просувати самотужки (наприклад щодо усунення застарілих норм, які ускладнюють прокладення електричних мереж від сонячних електростанцій до інших об'єктів [16] тощо).

Здійснений фахівцями аналіз стану громадського контролю в окремих галузях енергетичного сектору України також свідчить про його недосконалість, відсутність відповідних норм у галузевих нормативних актах [7, с. 87].

Одночасно варто зазначити наявність позитивних тенденцій, зумовлених активізацією євроінтеграційного руху України. Так, 16 листопада 2018 року набув чинності Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», який визначає правові засади регулювання та організації збирання, розкриття та поширення інформації з метою забезпечення прозорості та запобігання корупції у видобувних галузях в Україні. Це є значущим кроком на шляху України до імплементації Ініціативи прозорості видобувних галузей, який почався ще в 2009 р. [17].

Згідно зі ст. 3 Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» метою розкриття інформації у видобувних галузях є надання громадськості доступу до повної та об'єктивної інформації щодо платежів суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, на користь отримувачів платежів, створення передумов для суспільно відповідального використання такими суб'єктами корисних копалин загальнодержавного значення, а також для суспільного ознайомлення та обговорення питань, пов'язаних із використанням та управлінням державою і територіальними громадами корисними копалинами загальнодержавного значення. Що ж стосується безпосередньо громадського контролю, то він згадується у ст. 8 цього Закону в контексті вимог до створення багатосторонньої групи з імплементації ППВГ: ч. 4 ст. 8 передбачає, що формування складу багатосторонньої групи з імплементації ППВГ здійснюється на паритетних засадах із представників груп заінтересованих осіб, у тому числі громадських об'єднань.

Але, на жаль, ані Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», ані інші акти чинного законодавства не визначають конкретні принципи, за якими відбувається процес відбору відповідних громадських об'єднань, вимоги до них тощо. Тому, на жаль, немає застережних механізмів щодо включення до багатосторонньої групи «кишенькових», «бутафорських» тощо та навіть просто неефективних громадських об'єднань. Громадянське суспільство в Україні також не має нині внутрішньо притаманного механізму, який давав би змогу повністю запобігати та своєчасно долати такі негативні явища і, відповідно, певне унормування громадського контролю є доцільним та необхідним.

У 2009 році групою неурядових організацій в Україні було створено Асоціацію «ЕнергоТранспарентність», яка взяла на себе зобов'язання просувати ППВГ, вести діалог з українськими владними органами та компаніями із видобувного сектору, а також міжнародними зацікавленими інституціями [18, с. 18]. Але в сучасних умовах, коли стан справ у сфері енергетики безпосередньо впливає на політичну незалежність держави, на подолання можливих наслідків зміни клімату для життя майбутніх поколінь, контроль громадськості стає тією складовою частиною, загальні принципи побудови і функціонування якої потребують більш чітко та відповідально унормування.

Тому необхідним є встановлення у Законі «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» вимог до громадських об'єднань, які можуть бути учасниками багатосторонньої групи з імплементації ППВГ, передбачити щорічну ротацию (наприклад $\frac{1}{4}$ складу) таких об'єднань, закріпити принцип відсутності конфлікту інтересів у членів таких об'єднань та таку умову, як обов'язкове регулярне ознайомлення широкої громадськості з діяльністю відповідних громадських об'єднань як учасників багатосторонньої групи.

І, хоча, як зазначають фахівці, інституціоналізація різних механізмів залучення громадськості не є обов'язковою умовою успіху, вона забезпечує захист цих механізмів від свавільного використання, маніпуляцій і впливу політичних змін [19, с. 5].

Нині громадський контроль не є досконалим механізмом контролю над владою, оскільки такий контроль зазвичай не має юридично-владного змісту, а рішення за результатами його здійснення мають, як правило, рекомендаційний характер. Проте він може бути одним із найбільш продуктивних, а головне демократичних засобів протистояння узурпації влади та її відриву від інтересів та потреб громадян, який має бути підкріплений «бажанням» із боку законодавчих інститутів щодо проведення відповідних реформ [20, с. 300]. Тому запровадження природної конкуренції та альтернативності у здійсненні громадського контролю як у видобувних галузях, так і у сфері енергетики взагалі є не тільки доцільним, а й необхідним.

Перспективний характер має конструктивне вирішення питання про доповнення засобів громадського контролю за діяльністю основних учасників енергопростору дієвими важелями впливу, які б передбачали блокування рішень підконтрольного об'єкта, що порушують баланс інтересів, та забезпечення оперативного узгодження діяльності підконтрольного об'єкта з балансом інтересів.

Висновки.

1. Аргументовано, що основними суб'єктами громадського контролю за діяльністю основних учасників енергопростору є інститути громадянського суспільства. Також у відносинах громадського контролю від імені та в інтересах громадськості можуть виступати громадяни, які мають право здійснювати повноваження громадського контролю індивідуально або колективно. Такими правами володіють і юридичні особи, що розглядаються як колективні утворення громадян. У найбільш загальному вигляді суб'єкти громадського контролю – це будь-які індивідуальні і колективні суб'єкти права (з правами або без прав юридичної особи), окрім тих суб'єктів права, діяльність яких є об'єктом громадського контролю.

2. Обґрунтовано, що об'єктом громадського контролю є діяльність публічних утворень, що здійснюють діяльність на енергопросторі: органи державної влади, органи місцевого самоврядування та створені ними або за їх участі організації (підприємства державної, комунальної форми власності, господарські товариства з державною або комунальною часткою участі, державні установи тощо), а також суб'єкти господарювання, що мають публічну правову природу (публічні акціонерні товариства).

3. Запропоновано розглядати громадський контроль як вид участі громадян в управлінні публічними справами, підґрунтям для чого є теоретичні уявлення про контроль як функцію управління. Публічною сферою пропонується вважати сферу діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також публічних суб'єктів господарювання, до яких належать основні учасники відносин на енергопросторі.

4. Сформульовано мету громадського контролю як забезпечення балансу інтересів у суспільстві та реалізації гарантованих Конституцією України прав і свобод всіх і кожного. Визначено пріоритетною зоною громадського контролю енергопростір як зону підвищеного конфлікту інтересів. Аргументовано, що засоби досягнення мети громадського контролю за діяльністю основних учасників енергопростору мають передбачати змогу блокувати рішення підконтрольного об'єкта, які порушують баланс інтересів, та забезпечити оперативне узгодження діяльності підконтрольного об'єкта з балансом інтересів.

5. Запропоновано встановити у Законі «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» вимоги до громадських об'єднань, які можуть бути учасниками багатосторонньої групи з імплементації ППВГ, передбачивши щорічну ротацію таких об'єднань, принцип відсутності конфлікту інтересів у членів таких об'єднань та таку умову, як обов'язкове регулярне ознайомлення широкої громадськості із діяльністю відповідних громадських об'єднань як учасників багатосторонньої групи.

Література:

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. Урядовий кур'єр. 2017. № 167.
2. Шаповал П. Феномен транзитивності в історії суспільно-економічної думки. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2011. Вип. 2. С. 178–182.
3. Поліщук О. Колективна дія громадянського суспільства у соціальній системі. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2012. № 2. С. 40–45.
4. Розенбергер К. Політика України в галузі енергетики. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?.. (дата звернення: 11.11.2018).
5. Жаровська І. М. Громадський контроль як інтегральна складова у концепті владних відносин сучасної держави і громадянського суспільства. *Часопис Київського університету права. Теорія та історія держави і права. Філософія права*. 2012. № 3. С. 14–17.
6. Аналіз якості проведених реформ та їх міжсекторального впливу: опитування на тему: «Оцінка проведення реформи національної енергетики». URL: icps.com.ua/assets/uploads/images/.../statistikaenergetika.pdf.
7. Воронін Я. Г. Громадський контроль у нафтогазовому комплексі України: питання правової регламентації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. № 10-2. Том 1. С. 87–90.
8. Крупник А. С. Громадський контроль: сутність та механізми здійснення. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. Он-лайн збірник наук. праць ОРІДУ НАДУ при Президентіві України. 2007. Вип. № 1. URL: http://novyi-stryi.at.ua/gromkontrol/KRUPNYK_A_pro_grom_kontrol.pdf.
9. Добровіцька К. А. Основні поняття та правове регулювання громадського контролю діяльності органів місцевого самоврядування. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 43. С. 303–308.
10. Про громадський контроль : Проект Закону України №6358 від 13.07.2001 р. URL: w1.c1.rada.gov.ua/.../webproc2_5_1_J?..
11. Наливайко Л. Р., Орешкова А. Ф. Громадський контроль в умовах сучасних євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 47–55.
12. Борбунюк О. О. Форми громадського контролю як засобу забезпечення законності нормативно-правових актів у державному управлінні. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 127–132.
13. Бублій М. П. Особливості здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування. *Міжнародний науковий журнал*. 2016. № 5(1). С. 14–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_5%281%29_5.
14. Грудницька, С. М., Нестиренко, Л. А. Правові основи кластерної самоорганізації і саморегулювання енергопростору. *Форум Права*. 2018. № 53(5). С. 13–27. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2527932>.
15. Організація та здійснення громадського контролю у сфері забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія : Право*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. Т. 2. Вип. 34. С. 98–101.
16. Грамотенко О. Мы запустили законодательную инициативу. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1923520044621174&id=1879436242362888.
17. Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях : Постанова Кабінету Міністрів України № 1098. *Урядовий кур'єр*. 2009. № 199.
18. Впровадження Ініціативи прозорості видобувних галузей в Україні : Практичний посібник. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження». Київ, 2016. 64 с.
19. Модель громадського контролю за витратами в сфері охорони здоров'я міжнародний центр перспективних досліджень (Україна). Центр дослідження економічної політики, Євробалканський інститут (Македонія), Центр дослідження публічної політики (Казахстан). Київ. 2006. URL: icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/budget_watch_healthcare_ukr.pdf.
20. Кравчук В. Нормативно-правове забезпечення громадського контролю в Україні. *Публічне право*. 2016. № 2. С. 300–306.

Грудницькая С. Н., Титова А. В. Правовые основы общественного контроля деятельности основных участников энергопространства

Аннотация. Статья посвящена исследованию вопросов правовых основ общественного контроля деятельности основных участников энергопространства в процессе перехода к новой модели функционирования энергетического сектора Украины.

Предложено рассматривать общественный контроль как вид участия граждан в управлении публичными делами, основой для чего являются теоретические представления о контроле как функции управления. Публичной сферой предлагается считать сферу деятельности органов государственной власти и органов местного самоуправления, а также публичных субъектов хозяйствования, к которым относятся основные участники отношений в энергопространстве. Аргументировано, что средства достижения цели общественного контроля деятельности основных участников энергопространства должны предусматривать возможность блокировки решений подконтрольного объекта, которые нарушают баланс интересов, и обеспечения оперативного приведения деятельности подконтрольного объекта в соответствие с балансом интересов. Сформулированы другие положения и предложения.

Ключевые слова: хозяйственные отношения, баланс интересов, общественный контроль, институты гражданского общества, конфликт, органы государственной власти, субъекты, энергопространство.

Hrudnytska S., Tytova O. Legal Basis of Public Control over the Activities of the Main Participants in the Energy Space

Summary. The article is focused on studying the issues of legal basis of public control over the activities of the main participants in the energy space in the process of transition to a new model of functioning of the energy sector of Ukraine.

The authors have offered to consider public control as a type of citizens' participation in the management of public affairs, the basis for which is theoretical concepts about control as a management function. The public sphere has been suggested to consider the sphere of state authorities and local self-government agencies' activities, as well as public entities, which include the main participants of the relations in the energy space. It has been argued that the means of achieving the goal of public control over the activities of the main participants in the energy space should include the possibility of blocking the decisions of the allied subject, which violate the balance of interests, and ensuring the operative compliance of the activity of the allied object with the balance of interests. Other provisions and propositions have been formulated.

Key words: economic relations, balance of interests, public control, institutions of civil society, conflict, state authorities, subjects, energy space.